

Bestuurlijke toekomst Enkhuizen

Eindrapportage

Opdrachtgever: Gemeente Enkhuizen
Betreft: Eindrapportage Verkenning bestuurlijke toekomst
Enkhuizen
Samenstellers: Frank Burkels
Riem Abdel Wahed
Catheel Pino
Magdeleen Sturm
Datum: 13 oktober 2022

Inhoud

1. Inleiding	4
1.1. Achtergrond en aanleiding	4
1.2. Opdracht	4
1.3. Onderzoeksvragen en leeswijzer	5
2. Opgaven en vraagstukken van Enkhuizen	6
2.1. Inleiding	6
2.2. Maatschappelijke opgaven van Nederlandse gemeenten	6
2.3. Typisch Enkhuizen	8
3. Bestuurlijke toekomst: selectie van kansrijke varianten	13
3.1. Alle opties in beeld	13
3.2. Wind in de zeilen (variant 3)	15
3.3. Over een andere boeg (variant 5)	16
3.4. Met Westfriesland in konvooi (variant 8)	16
3.5. Een sterke vloot (variant 9)	17
3.6. Spinnaker: HH10-samenwerking geeft meer vaart	18
4. De bestuurlijke toekomst: wat is belangrijk?	19
4.1. Inleiding	19
4.2. Afwegingskader	19
4.3. De varianten gewogen	22
5. Reflectie en advies	35
5.1. Reflectie	35
5.2. Advies	36
Bijlage 1: Verantwoording van de aanpak	38

1. Inleiding

1.1. Achtergrond en aanleiding

Sinds 2013 werken de gemeenten Enkhuizen, Stede Broec en Drechterland samen in de Gemeenschappelijke Regeling SED. Dit is een samenwerkingsverband waarin de volledige ambtelijke organisatie is ondergebracht op basis van het SETA-principe (Samen En Toch Apart). De drie gemeenten liggen naast elkaar en zijn verbonden door de weg die vanuit Enkhuizen (Koepoort) door de dorpen van Stede Broec en Drechterland loopt.

De gemeenten hebben ieder hun eigen profiel. Enkhuizen ligt als historische havenstad direct aan het IJsselmeer, Stede Broec en Drechterland hebben een meer landelijk karakter en bestaan uit meerdere (lint)dorpen en kernen.

In de loop der jaren heeft de SED-organisatie zich, met een aantal ups en downs, ontwikkeld tot een uitvoeringsorganisatie die steeds beter functioneert. Ontwikkelingen als de decentralisaties in het

sociaal domein en de voorbereiding van de Omgevingswet hebben een plek gekregen binnen deze organisatie.

Een toekomstverkenning voor Enkhuizen is onderdeel van het vorige college-uitvoeringsprogramma. Daarom heeft de gemeenteraad besloten om een onderzoek te laten uitvoeren, met een startdatum voorafgaand aan de gemeenteraadsverkiezingen in 2022.

In eerste instantie was in 2021 sprake van een gezamenlijk onderzoek door de drie SED-gemeenten, maar Stede Broec en Enkhuizen besloten een eigen onderzoek te laten uitvoeren naar de bestuurlijke toekomst. Een van de aanleidingen van het onderzoek van Enkhuizen is dat de gemeente zich op specifieke dossiers, waarop de gemeente afwijkt van de beide andere gemeenten, niet voldoende bediend voelde door de SED-organisatie.

Drechterland heeft aangegeven zich goed te kunnen vinden in de huidige situatie en geen onderzoek te laten uitvoeren en eerder aangegeven ook niet deel te willen nemen aan een gezamenlijk onderzoek.

1.2. Opdracht

In opdracht van het College van Burgemeester & Wethouders (B&W), waarbij de burgemeester als contactpersoon is opgetreden, heeft Lysias Advies vanuit een onafhankelijke positie onderzoek gedaan naar de bestuurlijke toekomst van Enkhuizen. Deze rapportage bevat de uitwerking van dit onderzoek. De gemeenteraad zal op basis van de verkenning een richting kiezen.

1.3. Onderzoeksvragen en leeswijzer

In deze verkenning hebben we gewerkt vanuit een aantal onderzoeksvragen, die vertaald zijn naar fasen in de aanpak en de indeling van dit rapport.

1. Welke inhoudelijke thema's zijn specifiek voor de situatie van gemeente Enkhuizen? (hoofdstuk 2)
2. Welke bestuurlijke varianten zijn kansrijk voor gemeente Enkhuizen? (hoofdstuk 3)
3. Wat is belangrijk voor de toekomst van Enkhuizen en moet worden opgenomen in het toetsingskader? (hoofdstuk 4)
4. Welk beeld van de bestuurlijke toekomst van Enkhuizen wordt zichtbaar als we de kansrijke varianten wegen langs de aspecten van het toetsingskader? (hoofdstuk 4)
5. Welke randvoorwaarden zijn te benoemen om te komen tot een keuze en de realisatie van die keuze? (hoofdstuk 5)

In de bijlage lichten we de onderzoeks aanpak toe.

2. Opgaven en vraagstukken van Enkhuizen

2.1. Inleiding

In dit hoofdstuk beschrijven we de opgaven en vraagstukken die relevant zijn in toekomstverkenning voor Enkhuizen. We starten met maatschappelijke opgaven die spelen in alle Nederlandse gemeenten, en staan vervolgens stil bij een aantal vraagstukken die typisch zijn voor Enkhuizen.

2.2. Maatschappelijke opgaven van Nederlandse gemeenten

Er gaat veel goed in Nederland. Tegelijkertijd noemen bestuurders uit het hele land dezelfde maatschappelijke opgaven waar ze als gemeente voor staan. De maatschappelijke opgaven die zich in veel gemeenten in Nederland manifesteren, kunnen onderverdeeld worden in vijf thema's:

- Inclusieve samenleving;
- Informatiesamenleving;
- Democratisch bestuur;
- Wonen en leefomgeving;
- Uitvoering.

Deze thema's zijn niet nieuw. Wel nieuw(er) is de context waarin ook sprake is van een herverdeling van middelen (herijking

¹ De situatie in Enkhuizen wijkt op het onderdeel inclusieve samenleving niet -veel- af van de omliggende gemeenten, en evenmin van de situatie op veel

gemeentefonds), van financiële tekorten (rond de jeugdzorg en straks in de energietransitie) en van zichtbaar systeemfalen, bijvoorbeeld op het gebied van de huisvesting van statushouders en de kinderopvangtoeslag.

Inclusieve samenleving

Een gemeente is inclusief als de mensen volwaardig kunnen participeren. Dat is niet aan de orde in de meeste gemeenten in Nederland. We zien dat er sprake is van ongelijkheid in¹ opleidingsniveau, inwoners die wel of geen ondersteuning hebben, verschillen tussen mensen die meedoen in hun buurt en de lokale politiek en zij die niet stemmen en zich niet vertegenwoordigd voelen, laaggeletterdheid en vergrijzing.

Inclusiviteit is goed voor de samenleving als geheel én voor individuele burgers. Het is goed voor de gezondheid van burgers en het kunnen voorzien in hun eigen levensbehoeften, voor sociale contacten en zelfvertrouwen. Het draagt ook bij aan maatschappelijke samenhang en het functioneren van de democratie door binding en gelijkwaardigheid tussen groepen. Criminaliteit vermindert, evenals het gebruik van jeugdzorg. Met armoedebestrijding en de uitvoering van de Participatiewet en de Wmo, dragen gemeenten bij aan een inclusieve samenleving.

plaatsen in Nederland. Bron: Atlas van afgehaakt Nederland, Josse de Voogd & René Cuperus, december 2021

Door de decentralisaties draagt de gemeente een nog grotere verantwoordelijkheid voor een inclusieve samenleving. We zien daarin dat het beroep op (individuele) ondersteuning toeneemt, onder meer door groeiende armoede en doordat ouderen langer thuis wonen. Ook doen steeds meer jongeren een beroep op (professionele) jeugdzorg.

Het is inmiddels duidelijk dat gemeentelijke budgetten niet toereikend zijn. Daardoor ontstaan tekorten. Gemeenten hebben te maken met

verdelingsvraagstukken, en moeten inhoudelijk en organisatorisch bij de inrichting van het sociaal domein keuzes maken.

Informatiesamenleving

Digitale technologie valt niet meer weg denken in de samenleving. ICT

heeft veel mogelijk gemaakt voor gemeenten. Denk aan kennisdeling, beter beleid door gebruik en analyse van gegevens, efficiëntie en een betere dienstverlening aan inwoners. Tegelijkertijd stelt de introductie van de digitale technologie gemeenten voor complexe vraagstukken.

Volgens de VNG staan gemeenten voor de volgende drie opgaven: 1) digitale beslisregels moeten voldoen aan ethische normen van transparantie, herleidbaarheid, navolgbaarheid en uitlegbaarheid. 2) efficiënt te werk gaan door middel van digitalisering zonder tekort te schieten in de bescherming van de inwoner 3) een goede regulerende rol nemen als overheid.

Democratisch bestuur

De lokale democratie vraagt om versterking. Veel bestuurders in Nederland zetten zich hier actief voor in. Dit blijkt onder andere uit de raads- en collegeakkoorden die in 2018 zijn gesloten, en het zal in 2022 niet anders zijn. Het betrekken van inwoners en andere partijen bij beleidsontwikkeling en beleidsuitvoering speelt een grote rol in het versterken van de lokale democratie en het zorgen voor draagvlak van beleid en besluiten die de gemeente neemt. Het vraagt wel om nieuwe manieren van organiseren, en om andere vaardigheden bij ambtenaren.

Wonen en leefomgeving

Gemeenten willen een veilige en gezonde leefomgeving creëren en behouden voor hun inwoners. Verschillende ontwikkelingen hebben ingrijpende gevolgen voor de leefbaarheid. Denk aan de energietransitie, de woningbouwopgave, wonen en zorg, klimaatadaptatie, innovaties in vervoerssystemen, bereikbaarheid en het realiseren van een concurrerende en circulaire economie.

Op 1 januari 2023 treedt de Omgevingswet in werking, die erop gericht is om evenwicht te creëren tussen het benutten en beschermen van de leefomgeving. Tot dan staan de gemeenten aan de lat om regels voor ruimtelijke ontwikkelingen/projecten te vereenvoudigen en samen te voegen tot een samenhangende aanpak.

Uitvoering

De gemeente heeft een ruim pakket aan uitvoerings- en dienstverleningstaken. Die taken worden steeds meer afhankelijk van ICT. Gemeenten staan voor de opgave om:

1. Dienstverlening mensgericht, regelarm, duidelijk en snel te laten zijn;
2. Te opereren als verbindende schakel (en als eerste overheid) tussen inwoners, ondernemers en nationale en Europese overheden op gebied van overheidsdienstverlening;
3. De kansen van digitalisering te benutten en de risico's te mitigeren; en
4. Voordeel te halen uit collectieve voorzieningen en standaardisatie.

2.3. Typisch Enkhuizen

Naast de grote maatschappelijke opgaven die hiervoor zijn beschreven, heeft Enkhuizen specifieke, 'typisch Enkhuizer' opgaven en opgaven die Stede Broec en Drechterland ook kennen, maar dan in een andere orde grootte.

Stedelijke problematiek (een andere orde grootte)

Enkhuizen wordt geconfronteerd met stedelijke opgaven. Een voorbeeld is de sociale tweedeling. De Oranjestraat, waar sociale woningbouw staat en aanspraak wordt gedaan op armoedevervoorzieningen, is hier een voorbeeld van. Dit doet een beroep op financiën, afstemming, coördinatie en tijd van ambtenaren. Ook afval en het woningtekort zijn voorbeelden van opgaven die in de

stad een andere aanpak vragen dan in het landelijk gebied. Dit zijn echter opgaven die in Stede Broec en Drechterland óók spelen, hetzij op een andere manier. Hierna beschrijven we opgaven die - binnen de SED - uniek zijn voor Enkhuizen.

Onderscheidend voor Enkhuizen

Enkhuizen is een unieke gemeente die zich door haar cultuurhistorie onderscheidt van andere gemeenten in Westfriesland en zelfs in heel Nederland. Enkhuizen is tussen 1000 en 1200 als haven- en vissersdorp ontstaan. Het IJsselmeer ligt als een schil om de oude kern heen en bepaalt de identiteit en de belangrijkste kwaliteit van de stad. Hier ligt de basis voor de historische binnenstad met de aanwezige monumenten, de haven, en de toeristische bezienswaardigheden als het Zuiderzee Museum.

Naast deze historische kwaliteiten is Enkhuizen ook deel van een mondiaal innovatiecluster: Seed Valley, een internationaal centrum voor de veredeling van voedingsgewassen en bloemen. Seed Valley heeft internationaal een belangrijke positie en wordt gezien als een belangrijk economisch innovatief cluster voor de regio.

De onderscheidende kwaliteiten van Enkhuizen leiden tot specifieke 'typisch Enkhuizer' opgaven. Deze kunnen onderverdeeld worden in vier thema's: economisch profiel, monumenten, haven en parkeren. Deze thema's hangen onderling nauw samen.

Economisch profiel

Het economisch profiel van Enkhuizen rust op twee belangrijke pijlers en is daarmee onderscheidend. Als eerste toerisme, en als tweede het economische cluster Seed Valley. Dit bepaalt de economische ontwikkeling: hoe kan Enkhuizen deze twee pijlers versterken? Wat vraagt dit aan beleid en uitvoering?

Toerisme

Enkhuizen heeft veel te bieden en zet zich sterk op de kaart als toeristische trekpleister. Toerisme speelt voor Enkhuizen een grote en belangrijke rol: veel Enkhuizers verdienen hun geld ermee en het is bepalend voor het imago van Enkhuizen.

Het toeristisch aanbod in de binnenstad heeft echter weinig verbindingen met de twee belangrijkste attracties, het Zuiderzeemuseum en Sprookjeswonderland. Hierdoor worden de kwaliteiten van de stad niet altijd benut.

De wens is om het verblijf van de toeristen te verlengen, zodat zij meer besteden. Dit kan door onderlinge relaties tussen toeristische trekpleisters en bezoekers beter te faciliteren.

Enkhuizen wil passend toeristisch beleid ontwikkelen en organiseren. De Enkhuizer opgave sluit aan op die van de Westfrieze gemeenten Medemblik en Hoorn en op die van andere historische havensteden in Nederland.

Zaadveredeling

De ontwikkeling van Seed Valley is een bovenlokale opgave. Seed Valley is een regionaal samenwerkingsverband waarin bedrijven uit Hoorn, Medemblik, Schagen en Enkhuizen samenwerken, dat op zijn beurt weer samenwerkt met Greenport NHN. Ook de provincie Noord-Holland speelt een belangrijke rol. In de regionale economische agenda van Westfriesland wordt Seed Valley als belangrijk economisch cluster genoemd.

De rol van de gemeente is belangrijk in ruimtelijke zin: zorgen dat er voldoende plek is om het cluster te faciliteren. Daarnaast kan en wil de gemeente een rol spelen in de promotie bij de provincie en het Rijk en samenwerkingsverbanden faciliteren. Voor deze opgave is bovenlokale samenwerking noodzakelijk, die is georganiseerd op een grotere schaal dan SED-verband.

Monumenten

Enkhuizen heeft 363 rijksmonumenten en 208 gemeentelijke monumenten. Deze monumenten vormen een meerwaarde en kernkwaliteit van onze stad, maar zijn tegelijkertijd een zorg. Ze worden als “dierbare last” ervaren. Enkhuizen heeft voor de monumenten, en specifiek voor religieus erfgoed, een opgave op het

gebied van organisatie, financiën en duurzaamheid. Religieus erfgoed staat onder druk en het toekomstperspectief is onzeker².

Monumenten vragen grote mate van specialistische kennis van het ambtelijk apparaat. Dat komt ook doordat er veel landelijke, provinciale en regionale kaders gelden waaraan Enkhuizen zich moet houden. Enkhuizers kaders zijn onder andere: Archeologische Beleidsnota, Bestemmingsplan, Beleidsregels terrassen Enkhuizen (2011), Bomenbeleidsplan (2013), Erfgoedverordening (2010), Gemeentelijke monumentenlijst, Kerkenvisie (2022), Omgevingsvisie (2021), Welstandsnota (2013).

In het akkoord van de gemeenteraad uit 2018 is het volgende opgenomen over monumentenbeleid: 'Voor de raadsagenda 2018-2020 worden van het college initiatieven verwacht om een monumentenbeleid uit te werken en om de handhaving te verbeteren en te professionaliseren.' Enkhuizen wil dat erfgoedbeleid leidend is ten opzichte van ander beleid, zoals horecabeleid en evenementen. . In het college-uitvoeringsprogramma van Enkhuizen is opgenomen dat er erfgoedbeleid moet komen. In 2019 is een peilnotitie 'Erfgoed als vliegwiel' voorgesteld aan de raad en positief ontvangen. In het najaar van 2022 wordt het erfgoedbeleid met de bijbehorende

uitvoeringsagenda voor de periode 2022-2026 voorgelegd ter besluitvorming.

De zorg voor monumenten vraagt veel van de SED-organisatie. De beperkte ambtelijke capaciteit maakt het ingewikkeld om het monumentenbeleid, de wettelijke taken en de handhaving op het goede niveau in te vullen. De monumenten die Enkhuizen in bezit heeft, drukken zwaar op de begroting.

Verduurzaming is voor gemeenten met veel monumenten een ingewikkeld thema. De verduurzaming van monumentale panden is van belang om als binnenstad toekomstbestendig te zijn. De opgave in Enkhuizen ligt op een aantal gebieden. Ten eerste is de energiebesparing en -opwek een complex vraagstuk, denk aan isoleren, plaatsen van dubbelglas en zonnepanelen op monumentale gebouwen. Ten tweede is klimaatadaptatie een aandachtspunt in de historische binnenstad.

Het onderhoud en renovatie van monumentale panden is voor particuliere eigenaren niet eenvoudig. De provincie is verantwoordelijk voor subsidies en de landelijke en provinciale kaders maken het inwoners moeilijk om zelf hun bijdrage te leveren. Ook dit vraagt specifieke kennis en begeleiding vanuit de SED-organisatie.

² Dit komt door het afnemen van actieve leden, waardoor voor de leegkomende gebouwen herbestemmingen gevonden moeten worden. Wanneer er geen sprake is van levendig gebruik, is op langere termijn de situatie financieel gezien niet houdbaar.

Haven

De stad heeft een grote recreatieve haven met een aantal subhavens met verschillende belangen. Met 'de haven' worden alle havens in Enkhuizen bedoeld: de Compagnieshaven, de Buyshaven en de havens en steigers in beheer bij de gemeente. De gemeente beheert de Buitenhaven, de Oude Haven, de Oosterhaven, de Veerhaven, de Oude en de Nieuwe Harlingen steiger, de Gependam en de Gependamsteiger. De haven is belangrijk voor het imago van de stad en levert een grote bijdrage aan de belevingsstad.

De veranderende markt voor waterrecreatie en maatschappelijke trends en ontwikkelingen stellen andere eisen aan havens. Enkhuizen staat voor de opgave om als havenstad aantrekkelijk te blijven voor 'de klant'. Deze groep is groot en divers (denk aan watersport, riviercruisevaart, chartervaart en ligplaats) en vraagt om een totaalproduct. Dit kunnen individuele partijen niet leveren en vraagt om samenwerking (onder andere op het vlak van infrastructuur.) Investeren in de kwaliteit van de haven is van belang. De opgave bestaat uit drie onderdelen:

1. Verbeteren van de kwaliteit van de havens, de directe omgeving, de bereikbaarheid, routes en de ruimtelijke kwaliteit;
2. Samenwerken binnen en met de sector, verbeteren en/of uitbreiden van het aanbod, service en gastvrijheid; en
3. Verbeteren van de eigen en/of gezamenlijke promotie en marketing.

Verder levert de haven risico voor ondermijning op. Hierover lopen landelijke projecten en pilots waarin Enkhuizen participeert.

In de Havenvisie Enkhuizen 2017-2022 staan de wensen met bijbehorende plannen en projecten omschreven. Enkhuizen gaat zich richten op de volgende vraagstukken:

1. Vergrijzing en het afnemend bootbezit;
2. Aansluiting op mogelijke ontwikkeling van de Oude Haven/ Paktuinen;
3. Regulering van wonen op het water, zowel woonschepen als arken; en
4. Pensionering van charterschippers. Velen hebben Enkhuizen als thuishaven en willen wellicht op hun boot blijven wonen. Welke uitdagingen brengt dit met zich mee?

Verder verkent de gemeente in hoeverre waterrecreatie op en rond het IJsselmeer, maar ook in het achterland, kan worden uitgebreid.

Parkeren

Enkhuizen heeft een groeiende uitdaging op het gebied van parkeren. De parkeerbehoefte is groter dan de parkeercapaciteit: er zijn 500 tot 950 parkeerplaatsen te weinig. In Enkhuizen is

grond schaars, waardoor er niet veel mogelijkheden zijn voor het uitbreiden van parkeerplaatsen. De parkeerbehoefte zal de komende jaren naar verwachting stijgen. Het tekort aan parkeerplaatsen wordt zowel door de bewoners als bezoekers veroorzaakt, en is merkbaar in de binnenstad op specifieke momenten, vooral in de zomer. Gevolgen van de krapte zijn bekeuringen, foutparkeren en inwoners en toeristen die ver moeten lopen vanaf hun auto naar de binnenstad.

Enkhuizen wil de parkeerdruk verlagen, om enerzijds Enkhuizen leefbaarder te maken voor de inwoners en anderzijds om het historische centrum beter beleefbaar te maken.

Om de parkeerdruk te verlagen, heeft de raad een aantal bouwstenen besproken. Richtinggevende uitspraken die omarmd zijn door de raad zijn:

1. Parkeercapaciteiten uitbreiden aan de rand van de stad;

2. Verder bespreken van vergunningen voor bewoners/overige vergunninghouders;
3. Afschaffen blauwe zones;
4. Invoeren van betaald parkeren in het centrum + 1-1.5 uur gratis (in plaats van de blauwe zones); en
5. Differentiëren naar seizoenen (onderscheid maken in een zomer- en winterbeeld, waarbij in de zomer de wandelaars, fietsers en toeristen meer gefaciliteerd worden).

3. Bestuurlijke toekomst: selectie van kansrijke varianten

Dit hoofdstuk bestaat uit twee onderdelen: een overzicht van *alle* geïnterviewde mogelijke opties voor de bestuurlijke toekomst, met een toelichting van de keuze om deze wel of niet verder uit te werken, en een uitgebreide beschrijving van de *geselecteerde* varianten. Met deze uitgebreide beschrijving ontstaat een goed en gedeeld beeld van wat deze varianten inhouden. Aanvullend gaan we in op samenwerking met andere historische havensteden.

3.1. Alle opties in beeld

Er zijn in dit onderzoek drie strategische richtingen geïdentificeerd voor de bestuurlijke toekomst van Enkhuizen. Per richting bestaat de mogelijkheid van bestuurlijke zelfstandigheid of minder bestuurlijke zelfstandigheid/herindeling:

- A. **Weg van SED:** Enkhuizen neemt afscheid van de SED-organisatie en (in zekere mate) de samenwerkingspartners Drechterland en Stede Broec.
- B. **Door in SED:** Enkhuizen zet – meer - in op de samenwerking met Drechterland en Stede Broec.
- C. **Schaalsprong:** Enkhuizen kiest voor een schaalessprong en zoekt de samenwerking met andere gemeenten op Westfries niveau.

In het hierna opgenomen schema zijn de varianten kort beschreven, en is aangegeven welke varianten op basis van de verkenning de moeite waard zijn om uit te werken, namelijk:

- 3 “Wind in de zeilen”: de huidige samenwerking en de SED-organisatie worden doorontwikkeld met meer aandacht voor de specifieke situatie van de drie gemeenten.
- 5 “Over een andere boeg”: er blijft een basis voor de samenwerking binnen SED-verband, maar (strategische) ‘Enkhuizer’ taken worden ontvlochten en ondergebracht in de eigen organisatie.
- 8 “Met Westfriesland in konvooi”: de Westfriesse gemeenten brengen het werken aan de opgaven in het Pact van Westfriesland onder in één grote ‘Super GR’.
- 9 “Een sterke vloot”: de Westfriesse gemeenten vormen samen een federatiegemeente.

	Bestuurlijk zelfstandig	Bestuurlijk niet (geheel) zelfstandig
A Weg van SED	1. Een eigen koers – de gemeente Enkhuizen blijft zelfstandig en krijgt weer een eigen ambtelijke organisatie. ✗ Deze variant achten we niet haalbaar, o.m. vanwege de groeiende complexiteit in taken en opgaven. De redenen om in 2013 voor ambtelijke samenwerking te kiezen, staan nog steeds. Daarnaast is het bouwen van een nieuwe organisatie om verschillende redenen ingewikkeld.	2. Overstag - de gemeente Enkhuizen vormt samen met een of meer andere gemeenten dan Stede Broec of Drechterland, een nieuwe gemeente. ✗ Deze variant achten we niet realistisch nu er in de nabijheid geen logische partners zijn voor deze variant. Daarnaast is een provincie-overstijgende herindeling zeer complex, onder meer omdat een gemeente dan moet 'wisselen' van wettelijk verplichte gemeenschappelijke regelingen.
B Door in SED	3. Wind in de zeilen – de huidige samenwerking en de SED-organisatie worden doorontwikkeld met meer aandacht voor de specifieke situatie van de drie gemeenten. ✓ Deze variant bouwt voort op de kracht van de huidige samenwerking en de lijn van ontwikkeling kan worden doorgezet. Deze variant kan ook dienen als 'basismodel' ter vergelijking. 5. Over een andere boeg - er blijft een basis voor de samenwerking binnen SED-verband, maar (strategische) 'Enkhuizer' taken worden ontvlochten en ondergebracht in de eigen organisatie. ✓ De huidige samenwerking kan in deze variant worden benut en doorontwikkeld en tegelijkertijd krijgt Enkhuizen ruimte voor en meer zeggenschap over 'eigenheid' en eigen 'oplossingen'.	4. 1 mast op het schip - de gemeenten Stede Broec, Enkhuizen en Drechterland vormen samen een nieuwe gemeente. ✗ Met deze variant verliest Enkhuizen invloed op bestuurlijke keuzes op langere termijn (m.n. een schaalsprong). Daarnaast stond de relatie tussen de drie gemeenten tot de zomer onder druk, wat dit geen realistisch en stabiel scenario maakt.
C Schaalsprong	6. Wind in de zeilen plus één gemeente – Een vierde gemeente sluit aan bij de SED-samenwerking. ✗ Er is geen gemeente die op dit moment logisch en passend is en interesse heeft in een dergelijke samenwerking. 8. Met Westfriesland in konvooi – de Westfriesse gemeenten brengen het werken aan de opgaven in het Pact van Westfriesland onder in één grote 'Super GR'. ✓ De regio is een natuurlijke eenheid en deze variant is een voorstelbaar vervolg op het Pact van Westfriesland, zonder de grote stap van het opgeven van identiteit en zelfstandigheid.	7. 1 mast op het schip plus één gemeente - de SED-gemeenten vormen samen een nieuwe gemeente met een andere vierde gemeente. ✗ Er is geen gemeente die op dit moment logisch en passend is en interesse heeft in een herindeling. 9. Een sterke vloot – de Westfriesse gemeenten vormen samen een federatiegemeente. ✓ De regio is een natuurlijke eenheid met gezamenlijke historie en vergelijkbare vraagstukken. De federatiegemeente doet recht aan eigenheid en nabijheid en biedt schaalgrootte. 10. Een grootscheepse aanpak - de Westfriesse gemeenten vormen samen een nieuwe gemeente. ✗ Deze variant is een langetermijnperspectief. Onze taxatie is dat het nu uitwerken van deze variant door Enkhuizen, partijen kan afschrikken. Dit zou in gezamenlijkheid verkend moeten worden.

3.2. Wind in de zeilen (variant 3)

In deze variant worden de huidige samenwerking en de SED-organisatie doorontwikkeld, met meer aandacht voor de specifieke situatie van Enkhuizen, Stede Broec en Drechterland, en blijft Enkhuizen bestuurlijk zelfstandig.

Een voorwaarde voor deze variant is dat de drie gemeenten Drechterland, Stede Broec én Enkhuizen zich committeren aan de SED-samenwerking en -organisatie. Dat houdt in dat de drie gemeenten expliciteren dat zij voor deze samenwerking ‘willen gaan’, oog hebben voor het gedeelde belang en ieders individuele belang daarbinnen, en dat zij de samenwerking, noch de (financiële) samenwerkingsafspraken, an sich niet ter discussie stellen.

Daarbij is natuurlijk van belang op welke manier de SED-organisatie zich verder ontwikkelt. In onze visie moet die doorontwikkeling allereerst aansluiten op de verbeteringen die de afgelopen anderhalf jaar al hebben plaatsgevonden. Ook op andere manieren zal blijvend ingezet moeten worden op kwaliteitsverbetering. Denk

bijvoorbeeld aan de mogelijkheid, vanwege de krapte op de arbeidsmarkt, medewerkers met specialistische expertises zoveel mogelijk te ontlasten van administratieve werkzaamheden door een grotere inzet van ondersteunend-administratief personeel. De SED-organisatie is hierbij aan zet, binnen het huidige sturingsarrangement.

Aanvullend adviseren wij twee ontwikkelingen:

1. De gemeenten benoemen als uitgangspunt voor de samenwerking het “**Samen, tenzij...**”-principe. Dat houdt in dat beleid en uitvoering van de drie gemeenten hetzelfde is, tenzij de gemeentelijke situatie inhoudelijk (niet politiek) zodanig verschilt, dat afwijking op zijn plaats is. Dit geeft meer mogelijkheden om processen te standaardiseren, wat administratief werk voorkomt, zoals het steeds maken van drie verschillende college- en raadsvoorstellen. Een manier om hier invulling aan te geven, is dat de drie gemeenten aangeven welke opgaven dermate anders zijn, dat de ‘tenzij’ op zijn plaats is. Voor Enkhuizen is onze aanbeveling dit laten gelden voor de Enkhuizer opgaven economie (toerisme en Seed Valley), de haven, monumenten en parkeren. De vertaling van de drie coalitieakkoorden naar een uitvoeringsprogramma SED biedt hiervoor een uitgelezen mogelijkheid.
2. Per gemeente wordt **strategische adviescapaciteit** beschikbaar gesteld die gecommiteerd voor één van de drie gemeenten werkt. Denk bijvoorbeeld aan 2 fte per college.

3.3. Over een andere boeg (variant 5)

Er blijft bij deze variant een stevige basis voor de samenwerking binnen SED-verband, maar (strategische) 'Enkhuizer' taken worden ondergebracht in een eigen organisatie. Ook in deze variant blijft Enkhuizen bestuurlijk zelfstandig.

In deze variant erkent Enkhuizen (net als Stede Broec en Drechterland) de waarde van de SED-samenwerking en -organisatie, maar ook dat deze op onderdelen onvoldoende beantwoordt aan de gemeentelijke opgaven, ambities en eigenheid. Op die onderdelen wordt capaciteit onttrokken uit de SED-organisatie en weer in een eigen ambtelijke organisatie ondergebracht.

Voor Enkhuizen gaat het om taken die nauw verbonden zijn met de specifieke Enkhuizer opgaven. Het gaat daarbij in ieder geval om een aantal beleidsmedewerkers, maar mogelijk ook een aantal uitvoerende taken zoals handhaving. Vanuit organisatorische eenvoud heeft het de voorkeur dat ook Stede Broec en Drechterland een vergelijkbare beweging maken, maar dat is uiteraard aan hen.

Los van de opbouw van een kleine eigen ambtelijke organisatie, hoort bij deze variant dat de SED-organisatie blijft inzetten op kwaliteitsverbetering. Wel moet de financiële bijdrage van Enkhuizen - en de andere gemeenten - aan de SED-samenwerking worden heroverwogen, ook in relatie tot de overhead van de SED-organisatie.

3.4. Met Westfriesland in konvooi (variant 8)

Deze variant is gericht op de wat langere termijn. In het kort brengen de Westfriesse gemeenten het werken aan de opgaven die zijn benoemd in het Pact van Westfriesland, onder in één veelomvattende 'Super GR'. Enkhuizen blijft in deze variant bestuurlijk zelfstandig.

Het gaat om de volgende taken:

1. Wonen, Leefbaarheid en bereikbaarheid
2. Energietransitie en klimaatadaptatie
3. Ondernemen en economie
4. Arbeidsmarkt en onderwijs
5. Vrije tijd
6. Sociaal domein

Aanvullend wordt de uitvoering van taken die de gemeenten nu al samen doen op dit schaalniveau (bijvoorbeeld het SW-bedrijf Werksaam) ondergebracht in deze GR.

In deze variant is sprake van een formele delegatie van bevoegdheden. In de GR worden afspraken vastgelegd over de uitvoering en toe- en uittreding. Uiteraard kunnen taken gefaseerd bij de GR worden ondergebracht. Een eerste voorwaarde is wel dat in ieder geval de drie SED-gemeenten dezelfde taken overhevelen. De tweede voorwaarde is dat de andere Westfriesse gemeenten ook bereid zijn de samenwerking op – onderdelen van – het Pact te intensiveren, door taken onder te brengen in de GR.

3.5. Een sterke vloot (variant 9)

In het kort vormen de Westfriese gemeenten in deze variant samen een federatiegemeente³. Dit sluit aan bij het concept dat bureau Berenschot heeft ontwikkeld in opdracht van het ministerie van BZK: “Een federatiegemeente is een organisatievorm met een democratisch gelegitimeerd orgaan op centraal en decentraal niveau. Het idee is dat de regionale slagkracht wordt vergroot, terwijl het gemeentebestuur dichtbij de inwoners blijft staan en zich kan bezighouden met de lokale opgaven.

Een federatiegemeente kent twee hoofdsmaken:

1. De gemeente is het centrale niveau (“de federatie”) en is opgebouwd uit decentrale onderdelen* (gemeentelijke federatie)
2. De gemeente is het decentrale niveau en vormt samen met andere gemeenten het centrale niveau (“de federatie”) (regionale federatie)”

In de variant ‘Een sterke vloot’ gaat het om de *tweede* variant: een **regionale federatie**. Bij een regionale federatie vormen minstens drie gemeenten een federatie. Zowel de afzonderlijke gemeenten als de federatie kennen een rechtstreeks gekozen algemeen bestuur (raad). Uitgangspunt is dat gemeentebesturen vrijwillig kiezen voor de

vormgeving. Bepaalde taken worden van de afzonderlijke gemeenten naar de regionale federatie overgeheveld en bepaalde taken blijven de deelnemende gemeenten uitvoeren. Het Pact van Westfriesland zou een basis kunnen vormen voor een taakverdeling binnen Westfriesland.

Een federatiegemeente onderscheidt zich in een aantal opzichten van een GR. Het belangrijkste verschil is dat de federatie een rechtstreeks gekozen Algemeen Bestuur/raad heeft. Regionale samenwerkingsverbanden die onder de vlag van een Wgr functioneren, hebben dat niet.

In deze variant blijft Enkhuizen dus én bestuurlijk zelfstandig én wordt onderdeel van een groter geheel, de regionale federatiegemeente.

³ Het concept federatiegemeente wordt door het ministerie van BZK verkend. Tot op heden is er geen federatiegemeente in Nederland en wordt er ook nog niet mee geëxperimenteerd. In de begroting van het ministerie van BZK stond dat in 2021

nieuwe bestuurlijke concepten, waaronder de federatiegemeente, nader uitgewerkt zouden worden en waar mogelijk zouden worden toegepast.

3.6. Spinnaker: HH10-samenwerking geeft meer vaart

Binnen alle varianten is het mogelijk - en wenselijk - om de samenwerking te zoeken met andere kleine historische havensteden steden met vergelijkbare opgaven als Enkhuizen: een HH10-samenwerking (Historische Havensteden). Een samenwerking die beperkter is in omvang dan de Vereeniging van Zuiderzeegemeenten⁴, en die – daardoor - meer diepgang kan krijgen omdat de opgaven meer vergelijkbaar zijn. In praktische zin kan deze samenwerking uiteraard wel een specifiek samenwerkingsverband zijn binnen de Vereeniging van Zuiderzeegemeenten.

De inhoudelijke samenwerking in dit HH10-verband kan verschillende vormen aannemen. Wij denken in eerste instantie aan contacten leggen, kennisuitwisseling en mogelijk gezamenlijke beleidsvoorbereiding op de specifieke opgaven van de historische havensteden, die naar verwachting in het verlengde liggen van die van Enkhuizen. Als dat goed gaat, is aanvullend een gezamenlijke lobby mogelijk.

In elke variant is het de moeite waard om deze samenwerking te verkennen. Een eerste verkennend gesprek met een aantal relevante gemeenten laat een voorzichtig positief beeld en herkenning op de inhoud zien.

⁴ Almere, Bunschoten, De Fryske Marren, Drechterland, Dronten, Edam-Volendam, Elburg, Enkhuizen, Ermelo, Gooise Meren, Harderwijk, Hollands Kroon, Hoorn, Huizen, Kampen, Koggenland, Lelystad, Medemblik, Súdwest-Fryslân, Stede Broec, Oldebroek, Urk, Waterland, Zeewolde, Zwartewaterland

4. De bestuurlijke toekomst: wat is belangrijk?

4.1. Inleiding

Om te komen tot een geobjectiveerd beeld van de uitgewerkte bestuurlijke varianten, is het goed om vast te stellen wat daarin belangrijk is. Daartoe hebben we op basis van gesprekken met de begeleidingsgroep en andere gesprekspartners en onze eigen expertise een afwegingskader gemaakt. Het afwegingskader is vastgesteld door de begeleidingsgroep. In het volgende hoofdstuk werken we de verschillende, kansrijke varianten uit aan de hand van dit afwegingskader.

Het afwegingskader kent zeven onderdelen:

1. Eigen profiel
2. Dienstverlening aan de samenleving
3. Bestuurlijke sturing
4. Regionale positie
5. Organisatiekracht
6. Financiën
7. Realisatie scenario

Per onderdeel geven we een beschrijving van wat we ermee bedoelen (de mate waarin de variant...) en elk onderdeel kent een aantal elementen. Als voorbeeld: om te kijken hoe een variant scoort op 'Eigen profiel' (de mate waarin de variant aansluit op de Enkhuizer opgaven en inwoners), beschrijven we de nabijheid van bestuur, de

herkenbaarheid van de organisatie en de organisatie van Enkhuizer opgaven.

4.2. Afwegingskader

1. Eigen profiel

De mate waarin de variant aansluit op de Enkhuizer opgaven en inwoners

- **Nabijheid van bestuur:** hoe dichtbij zijn college en raad voor inwoners en ondernemers (fysiek en gevoelsmatig)?
- **Herkenbaarheid van de organisatie:** in hoeverre is de organisatie herkenbaar 'van en voor Enkhuizen'?
- **Organisatie van Enkhuizer opgaven:** hoe en door welke organisatie worden de Enkhuizer opgaven opgepakt? Hoe wordt gepoogd recht te doen aan de 'eigenheid'?

2. Dienstverlening aan de samenleving

De mate waarin de variant voorziet in kwaliteit van dienstverlening aan inwoners en ondernemers

- **Couleur locale:** welke lokale kennis, netwerk en ervaring is aanwezig binnen de organisatie?
- **Contact:** in hoeverre is het contact tussen inwoners/ondernemers en (ambtenaren binnen) de organisatie laagdrempelig en begrijpelijk?
- **Standaard dienstverlening:** worden mensen snel en goed geholpen bij eenvoudige vragen?
- **Maatwerkdienstverlening:** worden mensen snel en goed geholpen bij complexe vragen?

3. Bestuurlijke sturing

De mate waarin raad en college kunnen besturen en kunnen (laten) realiseren

- **Complexiteit:** hoe ingewikkeld is de variant wat betreft bestuur en organisatie?
- **Dienstverlening aan bestuur:** worden de burgemeester, wethouders en raadsleden snel en goed ondersteund?
- **Autonomie:** in hoeverre moeten burgemeester, wethouders en raadsleden compromissen sluiten met andere gemeenten in bestuurlijke keuzes? (bv. bij samenwerking wordt vaak gestuurd op harmonisatie)
- **Realisatiekracht:** in hoeverre is de organisatie (in welke vorm dan ook) in staat beleid uit te voeren?

4. Regionale positie

De mate waarin de variant de gemeentelijke positie in en bijdrage aan de regio versterkt

- **Speelveld:** wat is de regio en wie zijn partners?
- **Regionale samenwerking:** hoe werkt Enkhuizen samen met de regio?
- **Bestuurlijk-strategische kracht:** wat kan Enkhuizen bijdragen in de regio (gezien vanuit organisatie en vanuit verhoudingen in de regio)?
- **Uitvoeringskracht:** wat kan Enkhuizen bijdragen in de regio (gezien vanuit organisatie)?

5. Organisatiekracht

De mate waarin de organisatie in staat is te leveren wat nodig en wenselijk is

- **Kwaliteit:** in hoeverre werkt de organisatie efficiënt en effectief?
- **Kwetsbaarheid:** in hoeverre is de organisatie kwetsbaar? (bv. door éénpitters)
- **Wendbaarheid:** in hoeverre is de organisatie in staat wendbaar op te treden? (bv. bij coronamaatregelen en -uitkeringen)
- **Aantrekkelijke werkgever:** in hoeverre is de organisatie in staat voldoende en passend personeel aan te trekken en te behouden?

6. Financiën

De mate waarin de variant impact heeft op de financiële positie van de gemeente

- **Structurele kosten:** Inschatting van de kosten van de ambtelijke organisatie

7. Realisatie scenario

De route naar realisatie van de variant

- **Realisatie:** welke stappen zijn nodig om te komen tot deze variant?
- **Complexiteit realisatie:** hoe complex is het realiseren van deze variant?
- **Incidentele kosten:** welke (soort) baten en lasten brengt de keuze voor een variant met zich mee?
- **Inschatting doorlooptijd:** hoe lang duurt het ongeveer tot deze variant gerealiseerd kan zijn?

4.3. De varianten gewogen

4.3.1 Variant 3: Wind in de zeilen

Wind in de zeilen – de huidige samenwerking en de SED-organisatie worden doorontwikkeld met meer aandacht voor de specifieke situatie van Enkhuizen.

Eigen profiel

Nabijheid bestuur - De nabijheid, of ervaren afstand, tussen inwoners en ondernemers en bestuur (raad en college) blijft in deze variant hetzelfde.

Herkenbaarheid organisatie – In deze variant is er meer aandacht voor de specifieke opgaven van de drie deelnemende gemeenten dan in de huidige situatie, door de doorontwikkeling van de SED-organisatie. Door efficiencyvoordelen ontstaat meer ruimte voor enerzijds aandacht voor de specifieke opgaven en anderzijds voor kwaliteit in brede zin. De positie van Enkhuizen is hierin hetzelfde als die van de andere gemeenten binnen de SED-samenwerking.

Er zal meer eigenaarschap ontstaan door grotere herkenbaarheid van de eigen opgaven in de organisatie. Uiteraard is een voorwaarde dat de samenwerking tussen de gemeenten versterkt wordt en het eerdere dispuut van tafel blijft.

Enkhuizer opgaven – In deze variant worden de Enkhuizer opgaven nog steeds opgepakt door de SED-organisatie. Binnen de organisatie wordt wel meer menskracht (dus tijd en aandacht) beschikbaar gesteld voor de opgaven en ‘eigenheid’ van de gemeenten.

Dienstverlening aan de samenleving

Couleur locale – Er is de afgelopen jaren veel geïnvesteerd in de organisatieontwikkeling van de SED. In deze variant wordt daarop voortgebouwd, waarbij investeren in lokale kennis, netwerk en ervaring met specifieke opgaven aandacht moet houden. Het vraagt van medewerkers van de SED-organisatie om letterlijk in contact te komen met de lokale situatie, door daar zichtbaar aanwezig te zijn.

Contact inwoners en ondernemers – Zoals benoemd is er veel geïnvesteerd in de SED-organisatie, wat zichtbare resultaten heeft opgeleverd. Het is duidelijk dat de investeringen in laagdrempelig contact rendement beginnen op te leveren en we gaan ervan uit dat in deze variant, in lijn met de ingezette ontwikkeling, de contacten over de specifieke Enkhuizer opgaven zullen verbeteren.

Standaard dienstverlening – De schaalgrootte van de SED-organisatie en de doorontwikkeling van de organisatie bieden een goede basis voor de standaard dienstverlening.

Maatwerk dienstverlening – De schaalgrootte van de SED-organisatie biedt meer mogelijkheden voor maatwerk. Enerzijds vanwege het kunnen aantrekken van gekwalificeerde medewerkers, anderzijds vanwege de extra aandacht voor de deelnemende gemeenten ten aanzien van hun specifieke opgaven.

Bestuurlijke sturing

Complexiteit – Deze variant is iets complexer dan de huidige organisatie, omdat er een extra sturings- en organiseervariabele wordt geïntroduceerd: specifieke aandacht voor de deelnemende gemeenten. Voor het gemeentebestuur is deze variant minder complex, het krijgt juist specifieke aanspreekpunten in de organisatie.

Dienstverlening bestuur – De ondersteuning van het bestuur en de raad gaat verbeteren, doordat hier capaciteit voor vrijkomt en het bestuur rechtstreeks kan sturen. Het vraagt wel nadrukkelijk aandacht voor ‘samen, tenzij’, omdat teveel maatwerk ten koste kan gaan van het algehele niveau van dienstverlening.

Autonomie – In deze variant is er meer aandacht dan nu voor ‘samen, tenzij’. De autonomie neemt toe voor de specifieke ‘tenzij’ onderwerpen, maar neemt af bij de generieke ‘samen’ onderwerpen.

Realisatiekracht – De realisatiekracht zal in deze variant toenemen ten opzichte van de huidige situatie door het ‘samen, tenzij’ principe en door de algemene doorontwikkeling van de SED-organisatie. Er wordt minder onderscheid gemaakt waar het niet hoeft, waardoor de administratieve last die ontstaat door verschillen tussen de drie gemeenten afneemt. Randvoorwaarden zijn: het momentum benutten en houding en gedrag meer richten op samenwerking.

Regionale positie

Speelveld – De regio is en blijft Westfriesland. Er zal meer in SED-verband opgetreden worden in de regio. De samenwerking wordt dus benut om de positie in de regio te versterken.

Regionale samenwerking – Er zal op dezelfde wijze als nu worden samengewerkt in de regio.

Bestuurlijke strategische kracht – Er zal in deze variant sprake zijn van betere positionering en agendering door samenwerking beter te benutten.

Uitvoeringskracht – Als de doorontwikkeling van de SED-organisatie benut kan worden om rust te creëren in de organisatie, dan zal er meer ruimte en aandacht ontstaan voor de uitvoering.

Organisatiekracht

Kwaliteit – De kwaliteit in brede zin zal verbeteren, zowel in termen van effectiviteit als van efficiency, door de specifieke aandacht voor de opgaven van Enkhuizen en de andere deelnemende gemeenten. Het ‘samen, tenzij’ principe zal daar positief aan bijdragen.

Kwetsbaarheid – De SED-organisatie is mede vormgegeven om de kwetsbaarheid van de verschillende gemeenten te verminderen. Door nu in te zetten op doorontwikkeling en ‘samen, tenzij’ zal de kwetsbaarheid verder afnemen.

Wendbaarheid – Wendbaarheid betekent kunnen inspelen op onverwachte situaties. Meer rust in de organisatie en meer ‘samen,

tenzij' zorgt er voor dat er capaciteit vrijkomt om sneller en gericht te reageren.

Aantrekkelijke werkgever – Een organisatie met een positief imago, waar het plezierig werken is en waar aandacht is voor ontwikkeling, zal het beter doen op de arbeidsmarkt. Ook draagt rust in de organisatie bij aan het binden en boeien van medewerkers en aan een lager ziekteverzuim.

Financiën

Structurele kosten – Deze variant heeft nauwelijks structurele financiële impact. De medewerkers met specifieke focus op de deelnemende gemeenten komen uit de eigen formatie. Efficiëntie wordt benut voor het verbeteren van de kwaliteit.

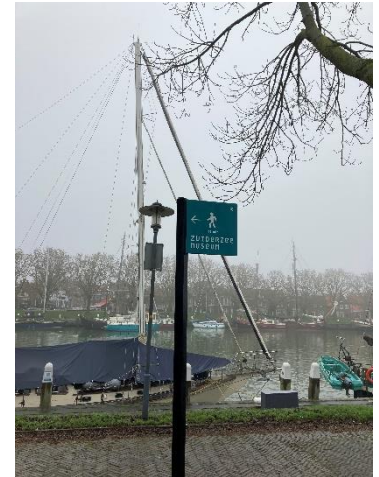
Realisatie van dit scenario

Realisatie scenario – De uitvoering van dit scenario wordt gevat in een ontwikkelplan en een uitvoeringsprogramma, met een beperkte wijziging in de organisatie (focus aanbrengen). Het vraagt om gezamenlijkheid in raden en bestuur en specifiek aandacht voor 'samen, tenzij'.

Complexiteit realisatie – De uitvoering is echter wel ingewikkeld door het 'softe' karakter en de noodzaak van cultuurverandering bij raad, bestuur en ook in de organisatie. Deze is even goed veel minder complex dan een herindeling.

Incidentele kosten – Deze variant vraagt het blijven investeren in de organisatie. Dat gebeurt nu ook en kan dus in principe financieel neutraal worden doorgezet.

Inschatting doorlooptijd – De realisatie van deze variant gaat over meer aandacht voor cultuur en samenwerking. Dat vraagt dus niet specifiek een doorlooptijd maar is een continu proces. De overzichtelijke wijziging in de organisatie zou binnen 6 tot 9 maanden gerealiseerd kunnen zijn.

4.3.2 Variant 5: Over een andere boeg

Over een andere boeg - er blijft een basis voor de samenwerking binnen SED-verband, maar (strategische) 'Enkhuizer' taken worden ontvlochten en ondergebracht in een eigen organisatie.

Eigen profiel

Nabijheid bestuur- De nabijheid, of ervaren afstand, tussen inwoners en ondernemers en bestuur (raad en college) blijft in deze variant hetzelfde.

Herkenbaarheid - Naast de SED-organisatie ontstaat een kleine eigen en herkenbare organisatie voor Enkhuizen, wat leidt tot een

beter herkenbaar profiel 'van en voor Enkhuizen'. Maar het kan ook leiden tot verwarring over welke organisatie (SED of de 'eigen' ambtenaren) aan de lat staat voor bepaalde onderwerpen.

Enkhuizer opgaven - De 'typisch Enkhuizer' opgaven worden opgepakt in de eigen organisatie, dus los van de SED-samenwerking. Zo wordt recht gedaan aan de eigenheid van Enkhuizen.

Dienstverlening aan de samenleving

Couleur locale - Binnen de SED-organisatie blijft kennis van de Enkhuizer situatie aanwezig, en specifieke kennis wordt gebundeld in de eigen organisatie. Daarmee wordt beter ingespeeld op de couleur locale dan in de huidige situatie.

Contact – Dit zal niet veel verschillen met de huidige variant. Dit hangt wel af van het type vraag en waar deze gesteld gaat worden: de SED- of gemeentelijke organisatie. Daardoor is er ook meer verwarring mogelijk: waar moet je zijn met welke vraag?

Standaard dienstverlening – Hierin is deze variant neutraal. De schaalgrootte van SED en de doorontwikkeling van de organisatie bieden ook hierin een goede basis voor de standaard dienstverlening.

Maatwerk dienstverlening - Net als in de variant 3 valt of staat dit met het aantrekken van hoogwaardige medewerkers. Afhankelijk van de vraag wordt of de SED-organisatie ingeschakeld of de Enkhuizer organisatie. Een goed werkende verbinding tussen de SED- en de gemeentelijke organisatie is een succesvoorwaarde.

Bestuurlijke sturing

Complexiteit – De complexiteit van deze variant is groter dan in de huidige situatie, doordat er naast de SED-organisatie een tweede organisatie ontstaat specifiek voor Enkhuizen.

Dienstverlening aan bestuur – Dit verbetert door de specifieke ondersteuning voor wethouders. Medewerkers zitten letterlijk en figuurlijk dichterbij dan in variant 3. De kwaliteit van de dienstverlening aan de raad neemt toe door meer gerichte aandacht vanuit de eigen organisatie en kwaliteitsontwikkeling binnen de SED-organisatie. Er is meer maatwerk voor de opgaven van Enkhuizen, waarbij het 'samen, tenzij' principe een belangrijke randvoorwaarde is.

Autonomie - In deze variant is er, net als bij variant 3, meer aandacht dan nu voor 'samen, tenzij'. De autonomie neemt toe voor de specifieke 'tenzij' onderwerpen, maar neemt af bij de generieke 'samen' onderwerpen.

Realisatiekracht – De realisatiekracht van deze variant zal toenemen ten opzichte van de huidige situatie door het ‘samen, tenzij’ principe en door de algemene doorontwikkeling van de SED- organisatie. Er wordt minder onderscheid gemaakt waar het niet hoeft, waardoor de administratieve lasten afnemen. Randvoorwaarden zijn het momentum benutten en houding en gedrag meer richten op samenwerking. De uitvoering van specifieke Enkhuizer opgaven wordt beter. Mogelijk is er wel meer afstemming nodig tussen de Enkhuizer organisatie en de SED-organisatie, wat de realisatiekracht juist weer niet ten goede komt.

Regionale positie

Speelveld - De regio is en blijft Westfriesland. De SED- organisatie treedt op als vertegenwoordiger van Enkhuizen in de regio, maar ook de eigen organisatie. Dit vraagt extra afstemming.

Regionale samenwerking – De regionale samenwerking zal nu via twee lijnen plaatsvinden, deels vanuit SED-verband, deels vanuit de gemeentelijke organisatie. Dit vraagt extra afstemming en is complexer dan in de huidige situatie.

Bestuurlijk strategische kracht – Er is in deze variant sprake van een betere positionering en agendering door samenwerking beter te benutten.

Uitvoeringskracht - Als de doorontwikkeling van de SED-organisatie benut wordt om rust te creëren in de organisatie, zal meer ruimte en aandacht ontstaan voor de uitvoering in de praktijk. Ook zal de uitvoeringskracht op de Enkhuizer opgaven toenemen door de specifieke focus en aanwezige capaciteit.

Organisatiekracht

Kwaliteit - De kwaliteit in brede zin zal verbeteren, zowel in termen van effectiviteit als van efficiency, door de specifieke aandacht voor de opgaven van Enkhuizen en de andere deelnemende gemeenten. Het ‘samen, tenzij’ principe draagt hier ook positief aan bij. Echter: er is ook sprake van schaalnadeel door afsplitsing van een deel van de taken naar eigen organisatie voor Enkhuizen en meer afstemming.

Kwetsbaarheid – De SED-organisatie is mede vormgegeven om de kwetsbaarheid van de verschillende gemeenten te verminderen. Door nu in te zetten op doorontwikkeling en ‘samen, tenzij’ zal de kwetsbaarheid verder afnemen. De eigen organisatie zal echter beperkt in omvang zijn en daarmee wel relatief kwetsbaar.

Wendbaarheid - Wendbaarheid betekent kunnen inspelen op onverwachte situaties. Meer rust in de organisatie en meer ‘samen, tenzij’ in de SED zorgt er voor dat er gezamenlijk sneller en gericht gereageerd kan worden. gezamenlijkheid en rust. De Enkhuizer organisatie kan snel handelen en is daardoor wendbaar, maar bij

grote, onverwachte ontwikkelingen op de eigen specifieke thema's (crisis) speelt de kwetsbaarheid een rol.

Aantrekkelijke werkgever - Een organisatie met een positief imago, waar het plezierig werken is en waar aandacht is voor doorontwikkeling, zal het beter doen op de arbeidsmarkt. Ook draagt rust in de SED-organisatie bij aan het binden en boeien van medewerkers en aan een lager ziekteverzuim. Personeel aantrekken voor de eigen organisatie is een aandachtspunt, ook in de verhoudingen om te voorkomen dat er onderling concurrentie ontstaat.

Financiën

Structurele kosten - Deze variant heeft beperkte structurele financiële impact. De medewerkers met specifieke focus op de deelnemende gemeenten komen uit de eigen formatie. Efficiëntie wordt benut voor het verbeteren van de kwaliteit. Wel is sprake van schaalnadelen en extra coördinatiekosten door een eigen organisatie naast de SED-organisatie.

Realisatie van dit scenario

Realisatie scenario - De uitvoering van dit scenario wordt gevat in een ontwikkelplan en een uitvoeringsprogramma, met onder meer een wijziging in de organisatie (gedeeltelijke ontvlechting). Het vraagt om gezamenlijkheid in raden en bestuur en specifiek aandacht voor 'samen, tenzij'.

Complexiteit realisatie – De uitvoering is ingewikkeld door het 'softe' karakter en de eisen aan cultuurverandering bij raad, bestuur

en ook in de organisatie, in combinatie met de gedeeltelijke ontvlechting. Het zal echter minder complex zijn als een herindeling, maar complexer dan variant 3 vanwege het inrichten van een eigen organisatie.

Incidentele kosten – Deze variant vraagt het blijven investeren in de organisatie. Dat gebeurt nu ook en kan daardoor in principe financieel neutraal worden doorgezet. Het opzetten van de eigen organisatie zorgt wel voor tijdelijke (frictie)kosten.

Inschatting doorlooptijd – De realisatie van deze variant gaat over meer aandacht voor cultuur en samenwerking. Dat vraagt dus niet specifiek een doorlooptijd maar is een continu proces. De overzichtelijke wijziging in de organisatie zou binnen 9 tot 12 maanden gerealiseerd kunnen zijn.

4.3.3 Variant 8 Met Westfriesland in konvooi

Met Westfriesland in konvooi – de Westfriesse gemeenten brengen het werken aan de opgaven in het Pact van Westfriesland onder in één grote ‘Super GR’.

Eigen profiel

Nabijheid - In deze variant blijft Enkhuizen een eigen raad en bestuur houden. Tegelijkertijd zal veel bepaald worden op het niveau van de gemeenschappelijke regeling. De ervaring leert dat raden moeilijk grip krijgen en houden op gemeenschappelijke regelingen. Inwoners en ondernemers kunnen terecht bij college en raad, maar in hoeverre die vervolgens daarop effectief actie kunnen ondernemen, is een aandachtspunt. Dat zal mogelijk het gevoel van nabijheid doen afnemen.

Herkenbaarheid – de herkenbaarheid van de organisatie zal afnemen. Een groot deel van de ambtelijke organisatie zal namelijk zijn ondergebracht bij de gemeenschappelijke regeling, die niet duidelijk (alleen) ‘van en voor Enkhuizen’ is en ook groter en meer op afstand dan de SED-samenwerking. Tegelijkertijd is de identiteit van de Enkhuizer inwoners sterker Westfries dan (enkel) verbonden

aan Stede Broec en Drechterland. In dat opzicht is de organisatie wel meer ook ‘van Enkhuizen’.

Enkhuizer opgaven – de Enkhuizer opgaven worden beter opgepakt doordat gemeenten met meer vergelijkbare opgaven onderdeel zijn van de GR. Denk aan de haven en monumenten: voor deze opgaven kan Enkhuizen goed met Medemblik en Hoorn samenwerken.

Dienstverlening aan de samenleving

Couleur locale – De aanwezigheid van lokale kennis, netwerk en ervaring neemt af omdat veel ambtenaren zullen werken op Westfries niveau en meer op afstand zullen staan. Tegelijkertijd is op dat niveau wel de schaal aanwezig om, samen met gemeenten als Medemblik en Hoorn, kennis te ontwikkelen over lokale opgaven (zoals verduurzaming van monumenten).

Contact – Het risico bestaat dat inwoners en ondernemers geen laagdrempelig contact ervaren met de organisatie door onduidelijkheid over waar ze moeten zijn.

Standaard dienstverlening – Er is geen onderscheid met de huidige situatie, de standaard dienstverlening blijft in principe bij de SED.

Maatwerkdienstverlening – Er is meer ruimte om op Westfries niveau te specialiseren en expertise op te bouwen. Dat bevordert de kans op goede maatwerkdienstverlening. Wel is aandacht nodig voor integraliteit en samenhang met de beleidsdomeinen die geen onderdeel zijn van de GR.

Bestuurlijke sturing

Complexiteit – Deze variant is complex, aangezien veel moet worden afgestemd en gecoördineerd. Tegelijkertijd geldt dat er op Westfries niveau minder informele samenwerkingen en minder GR'en zullen zijn, nu deze gebundeld worden. Op regionale schaal zal de politiek-bestuurlijke kaart daardoor overzichtelijker worden.

Dienstverlening aan bestuur – De dienstverlening aan raad en college zal mogelijk tot kwalitatief goede/betere stukken leiden, waarbij aansluiting op de eigen specifieke situatie een aandachtspunt is. Maatwerk gaat ten koste van efficiëntie van de GR. Daarnaast zal besluitvorming getrapt plaatsvinden en zullen medewerkers die zich inzetten voor Enkhuizen, worden aangestuurd door de directie van de GR.

Autonomie – Enkhuizen blijft een zelfstandige gemeente. Tegelijkertijd zullen in de praktijk veel compromissen moeten worden gesloten. Raad en college zijn daarmee voornamelijk autonoom in de besluitvorming over zaken die niet onder de GR vallen.

Realisatiekracht – De potentiële slagkracht van de regio is groot in deze variant. Voorwaarde is wel dat sprake is van krachtige sturing en besluitvaardigheid in de GR.

Regionale positie

Speelveld - In deze variant is de regio Westfriesland het uitgangspunt. Een regio die de laatste tijd veel heeft geïnvesteerd in het versterken van de onderlinge samenwerking.

Regionale samenwerking – De regionale samenwerking wordt georganiseerd in de centrale gemeenschappelijke regeling.

Bestuurlijk-strategische kracht

– Binnen de regio is Enkhuizen een kleine, maar betekenisvolle speler als een van de drie historische havensteden. Deze variant vraagt het gezamenlijk belang als startpunt te nemen en onderlinge overeenkomsten op te zoeken in plaats de eigenheid te benadrukken.

Uitvoeringskracht – De uitvoering ligt bij deze variant voor een flink deel in de gezamenlijke organisatie en minder bij Enkhuizen zelf. De krachtenbundeling zorgt voor een verbetering van de uitvoeringskracht.

Organisatiekracht

Kwaliteit - Afspraken over focus, werkwijze, formatie en governance worden vastgelegd in de GR. In algemene zin is er meer tijd voor beleidsvorming doordat dit voor de gemeenten gezamenlijk kan worden opgepakt en er meer specialistische kennis in huis kan worden gehaald. De ruimte voor maatwerk is een aandachtspunt.

Kwetsbaarheid - Gevoelsmatig staat een gemeenschappelijke regeling ver van de deelnemende gemeenten, colleges en raden af. Aan de andere kant is de organisatie minder kwetsbaar door de schaalgrootte: medewerkers kunnen elkaar beter vervangen en extra werk opvangen.

In het geval van Enkhuizen kan dit risico groter zijn omdat er sprake is van een getrapte werkwijze, waarin ook nog ambtelijk wordt samengewerkt in SED-verband.

Wendbaarheid - In het algemeen geldt dat samenwerking binnen een gemeenschappelijke regeling, met een bestuur dat bestaat uit leden vanuit verschillende gemeenten, minder wendbaar is omdat meer moet worden afgestemd en gecoördineerd. Aan de andere kant heeft corona - en nu de vluchtelingen crisis - ons geleerd dat regio's (in de vorm van GR'en) ook snel kunnen schakelen.

Aantrekkelijke werkgever - In het algemeen gelden gemeenten als een aantrekkelijker werkgever dan een gemeenschappelijke regeling. Tegelijkertijd kan deze samenwerking interessant zijn voor (potentiële) medewerkers door de ambitieuze opzet. Ook maakt de schaalgrootte het mogelijk specialistische kennis aan te trekken en hogere functieschalen aan te kunnen bieden.

Financiën

Structurele kosten - Dit is lastig te benoemen. Deze variant is nog ver weg en hangt af van veel keuzes. Onze inschatting is dat er geen structurele kosten zijn of dat deze stijgen.

Realisatie van dit scenario

Realisatie scenario – Voor deze variant is overeenstemming nodig tussen alle Westfriesse gemeenten dat taken uit het Pact van Westfriesland op Westfries niveau georganiseerd worden. Dat betekent dat deze variant op korte termijn waarschijnlijk lastig te realiseren is, maar dat wel stappen gezet kunnen worden in deze richting.

Complexiteit realisatie – Deze variant is complex om te realiseren omdat commitment nodig is van veel verschillende gemeenten, het een ambitieuze opzet betreft die niet veel voorkomt en de verwachting is dat de provincie geen sturende rol zal nemen.

Incidentele kosten – De incidentele kosten zullen aanzienlijk zijn, aangezien het gaat om het inrichten en ontwikkelen van een geheel nieuwe organisatie.

Inschatting doorlooptijd – De verwachting is dat gemeenten niet eerder dan 2026, aan het eind van deze bestuursperiode, een besluit zullen nemen. De doorlooptijd daarna is naar schatting één tot twee jaar.

4.3.4 Variant 9 Een sterke vloot

Een sterke vloot – de Westfriese gemeenten vormen samen een federatiegemeente.

Eigen profiel

Nabijheid - Het lokale bestuur is en blijft dichtbij. Op het federale niveau is sprake van directe vertegenwoordiging.

Herkenbaarheid – Op elk niveau is één bestuur en één organisatie. Het bestuur van Enkhuizen blijft dus dichtbij. Dat zal bijdragen aan de herkenbaarheid. Het federatieniveau sluit aan op de regionale Westfriese identiteit. Omdat een federatiegemeente nog niet bestaat, is het als concept minder herkenbaar voor inwoners.

Enkhuizer opgaven - In de federatie trekt Enkhuizen meer op met vergelijkbare gemeenten, dus de Enkhuizer opgaven kunnen beter worden opgepakt. Door het schaalniveau kan daarnaast kwaliteit worden toegevoegd.

Dienstverlening aan de samenleving

Couleur locale - Zaak is om diensten en activiteiten waarbij lokale binding van belang is, op het lokale niveau te beleggen waar lokale kennis, netwerk en ervaring aanwezig is.

Contact - Het lokale bestuur blijft dichtbij de inwoners staan en is goed benaderbaar. Risico is dat inwoners en ondernemers niet weten of zij bij het lokale bestuur of de federatie moeten zijn.

Standaard dienstverlening - Eenvoudige vragen kunnen op het lokale niveau worden opgepakt met lokale kennis. Een wat kleinere organisatie maakt snel schakelen mogelijk. Een goede standaard dienstverlening op federatieniveau vraagt aandacht, maar door de schaalgrootte kan daar in worden geïnvesteerd (ook in digitale dienstverlening).

Maatwerkdienstverlening - Complexe vragen kunnen op federatieniveau worden opgepakt door gespecialiseerde ambtenaren. Dat leidt tot het snel en goed helpen van mensen. Het oppakken van complexe vragen op lokaal niveau is een aandachtspunt, doordat er waarschijnlijk meer generalisten werken.

Bestuurlijke sturing

Complexiteit - De federatiegemeente is een innovatief concept en is nog niet eerder toegepast. Dat maakt het complex.

Dienstverlening aan bestuur - Op federatie- en op lokaal niveau is er een bestuur, dat elk een eigen organisatie heeft. Dat maakt dat de dienstverlening aan het bestuur goed aansluit.

Autonomie - Op federatie- en op lokaal niveau is er een bestuur. Het federatiebestuur kijkt naar het belang van

de gehele regio Westfriesland en kan autonoom keuzes maken. Deze zullen soms, maar soms ook niet, in het voordeel uitvallen van de stad Enkhuizen. Het lokale bestuur gaat over de lokale opgaven en heeft daarin, ook doordat het een eigen organisatie heeft, veel autonomie.

Realisatiekracht – Positief voor de realisatiekracht van beide organisaties is dat de opgaven (en taken en bevoegdheden) op het meest passende schaalniveau zijn belegd.

Regionale positie

Speelveld - In deze variant valt de bestuurlijke organisatievorm samen met de regio, namelijk Westfriesland. Binnen de federatie zullen verschillende gemeenten functioneren; het kan zijn dat deze anders zijn dan de huidige gemeenten (meer op het niveau van kernen). Dit heeft beperkte impact op Enkhuizen, dat als een entiteit zal deelnemen.

Regionale samenwerking - Een deel van de opgaven (en taken en bevoegdheden) wordt belegd op regionaal niveau met directe vertegenwoordiging. Het gaat om opgaven waarvoor het regionale schaalniveau het meest passend is vanuit het oogpunt van deskundigheid en slagkracht. De samenwerking in de regio wordt dus versterkt en meer geformaliseerd. Enkhuizen zal als lokaal bestuur kunnen aangeven hoe het over bepaalde zaken denkt, maar zal geen bevoegdheden meer hebben op die punten gezien het rechtstreeks gekozen bestuur op regionaal niveau.

Bestuurlijk-strategische kracht - De bestuurlijk-strategische kracht van de regio zal toenemen omdat sprake is van één bestuur en organisatie. Enkhuizen als lokaal bestuur zal inboeten op bestuurlijk-strategische kracht als taken en bevoegdheden anders worden belegd.

Uitvoeringskracht - Enkhuizen zal niet tot nauwelijks hoeven bij te dragen in de regio, nu die taken en bevoegdheden bij de federatie zijn belegd. Door de bundeling van krachten zal de uitvoeringskracht toenemen.

Organisatiekracht

Kwaliteit - De organisatie kan op federatieniveau specialiseren en dat levert schaalvoordelen op, wat de kwaliteit van federatie-opgaven ten goede komt. De organisatie op lokaal niveau heeft lokale kennis, netwerk en ervaring, wat de kwaliteit van de lokale uitvoering ten goede komt.

Kwetsbaarheid - Deze organisatie is kwetsbaar door het innovatieve en (nu nog) experimentele karakter van de bestuursvorm. De schaalgrootte leidt op federatieniveau tot verminderde organisatorische kwetsbaarheid. Op lokaal niveau is juist wel sprake van kwetsbaarheid, doordat het een kleine organisatie is. Dit kan mogelijk worden gecompenseerd door meer generieke functies.

Wendbaarheid - In het algemeen geldt dat een grotere schaal minder snel en daadkrachtig is. De organisatie op lokaal niveau kan snel handelen en is daardoor wendbaar, maar bij grote, onverwachte opgaven (crisis) speelt de kwetsbaarheid hier een rol.

Aantrekkelijke werkgever - De schaalgrootte (en specialisatie-ruimte) en het innovatieve karakter van de federatie zijn kansen op dit vlak. Daarvoor is wel nodig dat bestuurlijk gezien er rust en duidelijkheid is. Het aantrekken en behouden van personeel op lokaal niveau is, zo zien we landelijk, een uitdaging, maar ook hier is sprake van een innovatief karakter en de nabijheid tot inwoners en ondernemers is een kans.

Financiën

Structurele kosten - Hiervan is slechts een inschatting te maken, aangezien er nog geen voorbeelden in Nederland beschikbaar zijn: dit zal naar verwachting niet goedkoper zijn.

Realisatie van dit scenario

Realisatie scenario - Wat deze variant betreft, leiden er meerdere (onontdekte) wegen naar Rome. Een logische eerste stap is in gesprek gaan met de andere gemeenten in Westfriesland (en de provincie) om te bespreken of, en zo ja, op welke termijn, deze variant een mogelijkheid is. Ook BZK moet worden betrokken in deze variant, vanwege het experimentele karakter. Bij interesse is het waardevol om te bezien welke stappen in de tussentijd gezet kunnen worden (als er bijvoorbeeld een horizon van tien jaar wordt gekozen).

Complexiteit realisatie - Realisatie is ingewikkeld door het innovatieve karakter, omdat het nog niet eerder is toegepast en besluitvorming moet plaatsvinden door zeven raden. Daarnaast zal de SED-organisatie moeten worden ontvlochten, waarbij een deel

van de organisatie naar federaal niveau zal gaan en een deel naar verschillende lokale organisaties.

Incidentele kosten – Er zijn nog geen vergelijkbare

voorbeelden in Nederland maar onze verwachting is dat de ontwikkeling hiervan, gezien het innovatieve karakter, hoge incidentele kosten met zich mee zal brengen.

Inschatting doorlooptijd - Onze inschatting is dat het minstens 6 tot 8 jaar duurt voordat deze variant gerealiseerd kan zijn. Deze bestuursperiode zou deze variant verder kunnen worden verkend en besluitvorming worden voorbereid, om de volgende periode de bestuurlijke en organisatievorm in te regelen, waarna in de derde periode gestart kan worden.

4.3.5 Aanvullend: Spinnaker met HH10-samenwerking

Samenwerking met vergelijkbare historische havensteden: dit kan voordelen bieden, ongeacht welke bestuurlijke variant wordt gekozen.

Eigen profiel

Enkhuizer opgaven – De Enkhuizer opgaven die vergelijkbaar zijn met opgaven van andere historische havensteden, kunnen door de HH10-samenwerking beter worden opgepakt door het delen van kennis en *best practices*. We hebben bij andere samenwerkingsverbanden, bijvoorbeeld de P10 en de Hanzesteden gezien dat het samenwerkingsverband juist de eigen identiteit onderstreept. Ook op Europees niveau kan dat relevant zijn.

Dienstverlening aan de samenleving

Couleur locale – De expertise over opgaven die de historische havensteden delen, wordt in de samenwerking versterkt. Dat zal ertoe leiden dat Enkhuizen beter kan inspelen op specifieke vragen die voor de eigen bevolking belangrijk zijn.

Bestuurlijke sturing

Dienstverlening aan bestuur – Wat betreft de opgaven die spelen de historische havensteden, kan de organisatie de beleidskwaliteit en ervaring van andere gemeenten benutten.

Autonomie – Enkhuizen behoudt autonomie doordat de samenwerking een informeel karakter heeft.

Organisatiekracht

Kwaliteit – De organisatie zal bereid moeten zijn ook zelf in het netwerk te investeren, om er de vruchten van te plukken.

5. Reflectie en advies

Dit hoofdstuk start met een reflectie op de ontwikkelingen en mogelijkheden die in de vorige hoofdstukken zijn geschetst, als opmaat voor het advies en de aanbevelingen.

5.1. Reflectie

Op verschillende plekken in Nederland zien we dat samenwerkingsverbanden ontvlochten worden, een partner zich terugtrekt of waarbij de vorm van het samenwerkingsverband wordt aangepast. Vaak zijn deze keuzes meer ingegeven door emotie en een gevoel van te weinig erkenning van de eigenheid, dan dat sprake is van een rationele en financieel goed uitlegbare keuze. Ook voor de SED-samenwerking geldt dat het huidige presteren van de organisatie geen aanleiding is of kan zijn om te ontvlechten. Ook uit het recente onderzoek dat Berenschot deed voor Stede Broec komt dat naar voren. Om die reden zijn varianten die zich richten op volledige ontvlechting niet uitgewerkt.

Hetzelfde geldt voor herindeling met Stede Broec en Drechterland: die zal weinig toegevoegde waarde hebben ten opzichte van de huidige ambtelijke samenwerking, omdat het karakter van de drie gemeenten verschilt. Om zelf keuzes te kunnen blijven maken, dus als Enkhuizen zelf 'de handen aan het roer' te hebben en te houden, ligt het voor de hand om niet eerst een herindelingstraject in te gaan met Stede Broec en Drechterland. Na deze herindeling is er vanuit Enkhuizer perspectief geen directe invloed meer op de bestuurlijke

doorontwikkeling, maar is er afhankelijkheid van een SED-gemeenteraad. Daar komt bij dat een herindeling veel bestuurlijke aandacht en inspanningen vraagt. Aandacht die beter kan worden besteed aan de inhoudelijke vraagstukken waar Enkhuizen mee te maken heeft en aan de investering in de relatie tussen de drie SED gemeenten.

De uitgewerkte varianten zijn daarom allemaal gericht op doorontwikkeling: op de schaal van de SED, op het niveau van Westfriesland, én, in lijn met de Enkhuizer opgaven, met vergelijkbare historische havensteden.

De SED-organisatie

De SED-organisatie heeft een positieve ontwikkeling doorgemaakt. Alle betrokkenen erkennen dat, zowel binnen als buiten Enkhuizen. Deelname in de SED-organisatie heeft Enkhuizen veel gebracht, ook al is het gevoel soms anders. De erkenning van deze positieve ontwikkeling, en de uitspraak om in gezamenlijkheid met Stede Broec en Drechterland te blijven investeren in de ontwikkeling van de SED-organisatie, zal rust en duidelijkheid geven in de organisatie en daardoor bijdragen aan de prestaties. Door deze ontwikkeling kan er meer ruimte ontstaan om in te spelen op specifieke behoeften van de drie deelnemende gemeenten.

Het eerdere zakelijk dispuut is niet los te zien van de toekomstige ontwikkeling van de SED-samenwerking en -organisatie. Het heeft vooral gevolgen gehad voor de relatie tussen de drie deelnemende gemeenten, maar trekt ook een wissel op inhoudelijke keuzes en

zorgt voor de nodige spanning in de organisatie. De recente ontwikkelingen lijken hieraan een positieve wending te geven.

Westfriesland

Ook de Westfrieze samenwerking is afgelopen jaren versterkt. Het pact van Westfriesland biedt een stevige basis voor doorontwikkeling van de samenwerking. Ook provincie Noord-Holland hecht hier grote waarde aan.

Een gemeente Westfriesland is nog een brug te ver, maar is mogelijk wel een wenkend perspectief voor de toekomst. Het experiment van de federatiegemeente zou een mooie combinatie kunnen zijn tussen ‘schaalgrootte en bestuurskracht’

en ‘directe democratische invloed op gemeentelijk én regionaal niveau’.

Zowel de provincie Noord Holland als BZK volgen de ontwikkelingen met meer dan gemiddelde belangstelling en staan open voor vernieuwende experimenten, zoals een federatiegemeente, die bijdragen aan versterking van de regio én de gemeenten.

Samenwerking met vergelijkbare historische havensteden

Welke keuze er uiteindelijk gemaakt wordt: de inhoudelijke samenwerking opzoeken met vergelijkbare historische havensteden verdient aanbeveling. Een eerste verkenning laat zien dat er

herkenning is op de inhoudelijke opgaven en er ruimte is voor een verkenning hiervan. Dit zou in twee stappen kunnen: vanuit de nabijheid van Medemblik en Hoorn naar verder weg liggende gemeenten als Harderwijk, Sudwest Fryslân en Harlingen.

5.2. Advies

Ons is gevraagd te adviseren welke bestuurlijke toekomst het meest passend is voor Enkhuizen. Wij adviseren **niet één specifieke variant, maar een route:**

- Kies voor variant 3 of 5 en investeer in de samenwerking in SED-verband;
- Verken de mogelijke samenwerking met vergelijkbare historische havensteden (de Spinnaker variant); en
- Investeer in de agendering van doorontwikkeling van samenwerking op Westfries niveau, waarbij met name een federatiegemeente of op langere termijn een gemeente Westfriesland interessant kan zijn.

Bijlage 1: Verantwoording van de aanpak

De verkenning van de bestuurlijke toekomst Enkhuizen is uitgevoerd in zes fasen. Na iedere fase heeft afstemming plaatsgevonden met de begeleidingsgroep met vijf leden (samengesteld door de gemeenteraad) en de opdrachtgever. De samenstelling hiervan is gewijzigd na de gemeenteraadsverkiezingen in maart 2022, wat ook zorgde voor een 'pauze' van enkele maanden in het onderzoek.

De zes fasen worden hieronder omschreven.

Fase 1: Voorbereiding en planning

In deze fase stonden kennismaken, opstarten, organiseren en communiceren centraal. We hebben korte kennismakingsgesprekken gevoerd met de direct betrokkenen en hebben de nodige schriftelijke informatie opgevraagd. Hierna is een gedetailleerde aanpak en werkplanning gemaakt en besproken met de opdrachtgever en de begeleidingsgroep. De aanpak is gecommuniceerd met de betrokkenen bij het onderzoek en de SED-organisatie, in samenwerking met de communicatieadviseurs van SED.

Fase 2: Oriëntatie op (on)mogelijkheden

Op basis van de bestuurlijke scenario's hebben we ons - namens gemeente Enkhuizen - georiënteerd op de mogelijkheden en onmogelijkheden, door contact te leggen met andere gemeenten, de provincie Noord-Holland en het Rijk. We hanteerden daarbij zowel een theoretisch als een praktisch perspectief: we verkenden of theoretische mogelijkheden ook praktisch uitvoerbaar zijn. De

uitkomsten zijn besproken met en vastgesteld door de opdrachtgever en de begeleidingsgroep.

Fase 3: Vaststellen afwegingskader

Om te komen tot een geobjectiveerd beeld van mogelijke bestuurlijke scenario's, zijn criteria vastgesteld om de scenario's te toetsen. Deze zijn samengevat in het afwegingskader. Het afwegingskader is, met inbreng van de opdrachtgever, uitgewerkt en besproken met de begeleidingsgroep. Hierna is het vastgesteld door de begeleidingsgroep.

Fase 4: Verdiepen van het afwegingskader

Per aspect van het afwegingskader is de informatie verzameld om de varianten te vergelijken. Een belangrijk deel van deze informatie is afkomstig van de SED-organisatie.

Fase 5: Uitwerken en toetsen bestuurlijke scenario's

Per bestuurlijk scenario zijn de onderscheidende aspecten uitgewerkt op basis van het afwegingskader. Dit overzicht is zowel met de opdrachtgever als de begeleidingsgroep besproken.

Fase 6: Eindrapportage

De eindrapportage bevat de uitgewerkte scenario's en doet aanbevelingen voor de vervolgstappen. De conceptversie is besproken met de begeleidingsgroep. Het eindrapport, inclusief een visualisatie van de uitkomsten op één A3 is aangeboden aan de opdrachtgever en de begeleidingsgroep, en via de opdrachtgever aan de gemeenteraad van Enkhuizen.